

Asia: VN/10074/2024

Työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksen mallin valmistelu

Lausunnonantajan lausunto

1. Henkilöpiiriä koskeva ehdotus, eli keitä yhdistelmävakuutus koskisi?

Selvityksessä ehdotetaan, että työttömyysturvan yhdistelmävakuutus mahdollistaisi palkkatyön, yritystoiminnan työtulon ja työskentelyapurahan yhdistämisen työttömyysvakuutuksessa. Ehdotettu malli mahdollistaisi myös omaishoitajana tai perhehoitajana työllistymisen yhdistämisen palkkatyön tai yritystoiminnan tulon vakuuttamiseen.

Yritystoiminnan työtulolla tarkoitetaan myös ansaintatarkoituksessa harjoitetusta itsenäisestä luovasta tai kulttuurialan työskentelystä tai tieteellisestä työskentelystä saatavaa tuloa. Yhdistelmävakuutus koskisi toisin sanoen myös taiteilijoita.

Yhdistelmävakuutus koskisi henkilöitä, joilla ei nyt kerry työssäoloehto palkkatyön tai yritystoiminnan vähäisyyden takia. Tähän ryhmään kuuluvien osalta yhdistelmävakuutus mahdollistaisi perus- tai ansiopäivärahan saamisen työmarkkinatuen sijasta.

Yhdistelmävakuutus koskisi myös henkilöitä, joilla joko palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehto kertyy jo nyt. Jälkimmäisen ryhmän osalta yhdistelmävakuutus merkitsisi sitä, että vakuutettava tulo ja sen myötä ansiopäiväraha voisi olla nykyistä suurempi.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen kattamasta henkilöpiiristä? Onko henkilöpiiri mielestänne määritelty oikein? Puuttuuko henkilöpiiristä mielestänne jokin ryhmä?

Teme kiittää mahdollisuudesta lausua liittyen työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksen mallin valmisteluun. On hyvä, että apurahansaajat on tuotu yhdistelmävakuutuksen piiriin. Kuitenkin kuten yhdistelmävakuutuksen muistion henkilöpiirin kattavuutta kuvaavasta luvusta 5.2 käy ilmi, ehdotus apurahan saajien osalta koskee MYEL-vakuutettua apurahatuloa. Tämä jättää vakuutuksen ulkopuolelle ison osan taiteilijoista, jos he eivät koskaan uransa aikana saa henkilökohtaista apurahaa, josta MYEL yli neljä kuukautta kestävässä apurahoissa maksetaan. Olisi tärkeää saada lyhyet apurahakaudet kerryttämään työssäoloehto, jotta lyhyissäkin pätkissä työtään tekevillä olisi mahdollista päästä ansiosidonnaisen piiriin.

Erityisesti iso osa vapaan kentän esittävän taiteen ammattilaisista työskentelee produktiokohtaisesti, työryhmän saamien apurahojen turvin. Tällainen työryhmän apuraha voidaan hakea ja saada työryhmän jäsenten "palkkoihin". Nämä summat kuitenkin voivat jossain tapauksissa olla taiteilijoille merkittäviä tulonlähteitä ja vertaantuvat kuukausipalkkoihin, mutta jäävät alle neljän kuukauden MYEL-ajan. Näillä apurahoilla olisi mahdollisuus kerryttää työssäoloa, mikäli nämäkin apurahat kuuluisivat yhdistelmävakuutuksen piiriin.

Esimerkitapaus:

Taiteilija 1 saa yksityiseltä säätiöltä 25 000 euron apurahan työryhmälle eli hän on työryhmän vetäjä. Työryhmällä ei ole yhdistystä tai muuta taustaorganisaatiota, vaan apuraha maksetaan työryhmän vetäjän tilille. Työryhmässä on mukana 5 taiteilijaa. Heistä kukin työskentelee apurahalla työsuunnitelman mukaisesti 2 kuukautta. Kuukausiapurahan suuruus on 2500 euroa. Taiteilija 1 maksaa muille työryhmän jäsenille heidän työskentelyapurahansa ja jättää itselleen 5000 euron osuuden apurahasta. Kukaan työryhmän jäsenistä ei ole MYEL-vakuutettu, koska apurahan kesto jää alle neljän kuukauden.

Taiteilija 1 työskentelee samana vuonna Taiteen edistämiskeskuksen myöntämällä henkilökohtaisella apurahalla 4 kuukautta. Tämä 9000 euron apuraha on MYEL-vakuutuksen piirissä.

Taiteilija 1 työskentelee 3 kuukautta toisen taiteilijan vetämässä projektissa, jossa hänelle maksetaan työryhmälle myönnetystä apurahasta 8100 euron työskentelyapuraha.

Yhteenvedonä mikäli näistä vain MYEL-vakuutettu apuraha kerryttäisi työssäoloa, kertyisi taiteilijalle vain 4 kuukautta työssäoloa, vaikka hän on työskennellyt yhteensä 9 kuukautta apurahalla. Näistä siis 5 kuukautta jäisi huomioimatta.

Esimerkissä kuvatus kaltaiset työskentelyjaksot usein tekevät mahdottomaksi muun työn tekemisen apurahatyön rinnalla, sillä prosessit ovat tiiviitä ja intensiivisiä kulujen minimoimiseksi ja työn maksimoiseksi suhteessa projektin rahoitukseen. Olisi hyvä miettiä yhdistelmävakuutusta suhteessa edellä mainitun kaltaiseen apurahatyöskentelyyn jo tässä vaiheessa, sillä voi olla hankala tuoda sitä mukaan systeemiin jälkikäteen.

2. Yhdistelmävakuutuksen työssäoloa koskeva ehdotus

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutuksen työssäoloa kerryttäisi jokainen sellainen kalenterikuukausi, jonka aikana yhteenlaskettu, huomioitava tulo olisi 930 euroa tai enemmän. Työssäoloa täyttyisi, kun 28 kuukauden tarkastelujaksolla on koossa 12 työssäoloa kerryttävää kuukautta. Tarkastelujaksoa voitaisiin pidentää esimerkiksi päätoimisen opiskelun, työkyvyttömyyden ja perhevapaan perusteella, kuitenkin enintään seitsemällä vuodella.

Selvityksessä ehdotettu työssäoloa vastaisi pääosin palkansaajan työssäoloa. Tuloraja on 930 euroa kuukaudessa siksi, että tätä matalampi yhteenlaskettu tulo ei vielä mahdollista ansiopäivärahan ansio-osan syntymistä, jolloin etuus jäisi joka tapauksessa työmarkkinatuen suuruiseksi.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdosta?

-

3. Mitkä tulot kerryttäisivät vaadittua 930 euron kuukausikohtaista vähimmäistuloa?

Selvityksessä ehdotetaan, että työssäoloehdotusta tutkittaessa tulo huomioitaisiin seuraavasti:

- Palkkatulona huomioitaisiin samat tuloerät kuin palkansaajan työssäoloehdossa. Palkka otetaan huomioon bruttomääräisenä. Pääsääntöisesti tulo huomioitaisiin maksuajankohdan mukaan.
- Yritystoiminnan tulona huomioitaisiin
 - YEL, MYEL tai yrityksen osaomistajan kohdalla TyEL-vakuutuksen mukainen työtulo. Jos em. eläkevakuutuksen mukainen tulo kuitenkin ylittää 15 128 euroa vuodessa (vuonna 2025), tuloksi voitaisiin vakuuttaa henkilön valitsema tulo, kuitenkin vähintään mainittu 15 128 euroa vuodessa, tai
 - jos henkilöllä ei ole YEL-, MYEL- tai TyEL-vakuutusta, tulona huomioitaisiin henkilön työttömyyskassassa vakuuttama tulo, joka vastaisi YEL-vakuutuksen mukaista työpanoksen arvoa. Vakuutettava tulo on vähintään 1 200 euroa vuodessa. Vakuutettavan tulon yläraja olisi pakollisen YEL-vakuutuksen alaraja vähennettynä 1 200 eurolla. Yläraja muuttuu vuosittain pakollisen YEL-vakuutuksen tuloajan perusteella. Vuonna 2025 yläraja olisi enintään 8 008 euroa vuodessa.
 - jos työkorvaus sisältyy vahvistettuun YEL-työtuloon, tuloa ei olisi mahdollista erikseen vakuuttaa. Jos vahvistettua YEL-työtuloa ei ole, työkorvaus vakuutettaisiin YEL-vakuutuksen mukaisen työpanoksen arvon perusteella, ei kuitenkaan korkeammalla tulolla kuin pakollinen YEL vähennettynä 1 200 eurolla.
- Omais- ja perhehoidon palkkio huomioitaisiin hoitopalkkion euromäärän mukaisena tulona.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksessa huomioitavista tuloista? Ohjeita YEL-vakuutuksen mukaisesta työtulosta löytyy täältä <https://www.tyoelake.fi/yrittajan-elaketurva/mika-on-yel-tyotulo/>. Sivuilla olevalla laskurilla voi myös tehdä arvion YEL-vakuutuksen mukaisesta työtulosta.

Taide-, kulttuuri ja tapahtuma-alalla palkka maksetaan usein yhdessä erässä, useammalta kuukaudelta kerrallaan. Maksupäiväperusteisuuden näkökulmasta kyse olisi siis siitä, että tällainen "könttätulo" kerryttää työssäoloehdotusta vain yhden kuukauden.

Kassoilla pitäisi olla mahdollisuus huomioida, että kyseinen summa on itseasiassa maksettu pidemmällä aikavälillä tehdystä työstä.

4. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan määrä ja jäsenmaksu

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutukseen perustuva ansiopäiväraha laskettaisiin kuten

palkansaajan tai yrittäjän ansiopäiväraha. Päiväraha perustuisi toisin sanoen samoihin tuloihin, joiden perusteella työssäoloehdossa huomioitavat kuukaudet on kerrytetty.

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutukseen perustuvaa ansiopäivärahaa maksettaisiin henkilölle, joka on vakuuttanut itsensä yhdistelmävakuutusta tarjoavassa työttömyyskassassa, ja joka on yhdistelmävakuutuksensa voimassa ollessa täyttänyt työssäoloehdon. Työttömyyskassan jäsenyyden edellytys on jäsenmaksun maksaminen. Tämä vastaa palkansaajan tai yrittäjän ansiopäivärahan saamisen edellytyksiä.

Selvityksessä ehdotetaan, että yritystoiminnan tuloon perustuva osa yhdistelmävakuutuksen kustannuksista rahoitettaisiin kokonaisuudessaan työttömyyskassan jäsenmaksulla. Tämä vastaa yrittäjän ansiopäivärahan rahoitusta.

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvasta ansiopäivärahasta ja sen rahoituksesta? Arvioita ansiopäivärahan suuruudesta erilaisilla tulotasoilla voi tehdä Työttömyyskassojen Yhteisjärjestön laskurilla: [Linkki laskuriin](#).

-

5. Kysyntä yhdistelmävakuutukselle

Selvityksessä ei arvioida, miten työttömyyskassat hinnoittelisivat yhdistelmävakuutuksen, eli minkä tasoiseksi jäsenmaksu muodostuisi. Selvityksessä on kuitenkin pyritty arvioimaan yhdistelmävakuutuksen ottajien määrää mallintamalla ns. kustannusneutraali vakuutuspiiri ja sitä ylläpitävä vakuutusmaksutaso aineistojen pohjalta.

Kustannusneutraalilla vakuutusmaksutasolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sen suuruista vakuutusmaksua, että kerätyillä maksuilla katettaisiin odotusarvoisesti vakuutettujen ansiopäivärahojen palkkojen ja yrittäjätulojen mukaan määräytyvät osuudet nykyisten rahoitussääntöjen mukaan. Tämä arvio kustannusneutraalista vakuutusmaksutasosta ei ole arvio siitä, miten työttömyyskassat tosiasiallisesti hinnoittelisivat yhdistelmävakuutuksen, minkä vuoksi arvioon yhdistelmävakuutuksen valitsevien henkilöiden määrästä sisältyy epävarmuutta.

Jäsenmaksutason eli yhdistelmävakuutuksen hinnoittelun on arvioitu olevan olennaista yhdistelmävakuutuksen kysynnän arvioinnin kannalta.

Kuinka monen jäsenen arvioitte olevan kiinnostunut yhdistelmävakuutuksesta? Kuinka herkkä tämä arvio on vakuutuksen hinnan suhteen (esim. jos vakuutuksen hinta olisi 0,7% tai 1,4% vakuutettavasta tulosta)?

Taide- ja kulttuurialoilla palkat ovat pieniä ja alalle ominaiset työttömyysjaksot vaikuttavat tulokertymää alentavasti. Tästä syystä on mahdollista, että taide- ja kulttuurialojen sekatyöläiset kokevat herkästi yhdistelmävakuutuksen liian kalliiksi. Mikäli yhdistelmävakuutus on henkilölle liian kallis, ei paranneta juuri heikoimmassa asemassa olevien tilannetta. Tästä syystä hinnan tulisi olla mahdollisimman alhainen.

Viestinnän yhdistelmävakuutuksesta tulee olla mahdollisimman selkeää ja informatiivista, jotta jäsenet tietävät, että heidän on mahdollista ottaa tällainen vakuutus.

6. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan työvoimapoliittiset edellytykset

Yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan saaminen edellyttäisi muun muassa sitä, että henkilö on ilmoittautunut työnhakijaksi työvoimaviranomaisessa, ja että hän noudattaa työllistymissuunnitelmaansa. Työllistymissuunnitelmaan sisällytetään esimerkiksi työpaikkojen hakemista koskevia edellytyksiä ja edellytyksiä, jotka liittyvät omien työllistymismahdollisuuksien parantamiseen. Tämä vastaa palkansaajan ja yrittäjän ansiopäivärahan sekä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisen edellytyksiä. Näihin edellytyksiin ei esitetä muutoksia.

Lisäksi työttömyyspäivärahan saaminen edellyttää, että työvoimaviranomainen toteaa, että mahdollinen yritystoiminta on päättynyt tai että työllistyminen yrittäjänä on sivutoimista. Myös tämä vastaa palkansaajan ja yrittäjän ansiopäivärahan sekä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisen edellytyksiä. Näihinkään edellytyksiin ei selvityksessä esitetä muutoksia tai yhdistelmävakuutettuja koskevia poikkeuksia.

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan työvoimapoliittisista edellytyksistä? Miten esimerkiksi yritystoimintaa koskeva työvoimapoliittinen arviointi tai työmahdollisuuksien hakemista koskeva edellytys vaikuttaa halukkuuteen ottaa yhdistelmävakuutus?

Työnhakijat ovat muistiossa todetun mukaisesti kokeneet ongelmia yritystoiminnan pää- ja sivutoimisuuden arvioinneissa ja arviointi on nähty epäselvänä ja vaikeasti ennustettavana. Lisäksi työttömyysturvalain vaatimus yritystoiminnan lopettamisesta tuottaa merkittävää haittaa itsensä työllistäjille. Näihin kaivataan selkeitä tulkintoja, jotta henkilön on mahdollista arvioida yhdistelmävakuutuksen ottamisen kannattavuutta.

7. Työttömyyskassan jäsenyys ja jäsenmaksu

Selvityksessä ehdotetaan, että kukin työttömyyskassa voisi itse päättää, tarjoaako se jäsenilleen yhdistelmävakuutuksen. Päätöksen tekee työttömyyskassan kassan kokous. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan saaminen edellyttäisi jäsenyyttä työttömyyskassassa ja jäsenmaksun maksamista.

Yhdistelmävakuutettujen jäsenmaksuissa voisi olla työttömyyskassojen välisiä eroja, sillä jäsenmaksu perustuu kunkin työttömyyskassan arvioon jäsenmaksulla rahoitettavasta yhdistelmävakuutuksen etuusmenosta ja yhdistelmävakuutuksen toimeenpanosta syntyvistä kustannuksista.

Kommenttinne työttömyyskassan jäsenyydestä ja jäsenmaksusta?

-

8. Erityisesti Työllisyysrahastolle

Ehdotuksen mukaan yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan ansio-osan rahoitus seuraisi ansiopäivärahan palkansaajan ansio-osan ja yrittäjän ansio-osan rahoitussäännöksiä.

Kommenttinne ehdotuksen vaikutuksista Työllisyysrahastoon ja sen toimintaan?

-

9. Erityisesti työttömyyskassoille ja Kelalle

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan toimeenpanovaikutuksista ja toimeenpanossa huomioitavista seikoista, etuuden rahoitusta koskevat ehdotukset mukaan lukien.

-

10. Yhdistelmävakuutuksen mallin vaikutusarvioita koskevat arviot

Tässä kohdassa on mahdollista esittää huomioita malliehdotuksen vaikutuksia koskevista arvioista.

-

11. Yhdistelmävakuutusta koskeva kokonaisarviointi

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksesta kokonaisuutena? Onko ehdotettu malli selkeä ja ymmärrettävä mahdollisen työttömyyskassajäsenyyden kannalta? Vastaako ansiopäivärahan laskusääntöjen perusteella muodostuvan ansiopäivärahan määrä odotustanne turvan tasosta? Miten työvoimapolitiittinen arviointi mielestänne vaikuttaa siihen, ottaisivatko monimuotoisesti työllistyvät yhdistelmävakuutuksen? Miten hyvin ehdotettu yhdistelmävakuutuksen malli vastaa monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden ansiosidonnaisen työttömyysturvan tarpeisiin?

Jos kommentoit ehdotusta jonkin järjestön tai vastaavan toimijan edustajana, miten hyvin katsot ehdotuksen soveltuvan edustamiesi tahojen työmarkkinatilanteeseen ja taloudellisen tuen tarpeeseen?

Olisi tärkeää saada lyhyet apurahakaudet kerryttämään työssäoloehdot, jotta lyhyissäkin pätkissä työtään tekeillä olisi mahdollista päästä ansiosidonnaisen piiriin. Apurahan määrä ja kesto voitaisiin todentaa apurahapäätöksellä ja/tai työryhmän vetäjän kirjoittamalla todistuksella. Jälkikäteen asia on mahdollista tarkastaa verotuksesta. Te-toimistolle on jo tähän asti pitänyt toimittaa työryhmän vetäjän todistus apurahatyöskentelyn kestosta. Samankaltainen todistus olisi riittävä työssäoloehdon kertymisen tarkasteluun.

Yrittäjyyden pää- ja sivutoimisuuden tulkinnan tulisi olla niin yksiselitteistä ja selkeää, että henkilön on mahdollista tehdä arvio vakuutuksen ottamisen kannattavuudesta.

Mikäli edellä nostettuihin huomioihin pystytään vielä ottamaan kantaa, Temen arvio on, että yhdistelmävakuutus soveltuu jäsentemme työmarkkinatilanteeseen ja taloudellisen tuen tarpeeseen, kunhan jäsenmaksutaso ei nouse liian korkeaksi.

12. Mitä seikkoja mahdollisessa jatkovalmistelussa tulisi vielä ottaa huomioon?

Tässä kohdassa on mahdollista tehdä ehdotuksia mahdollisessa jatkovalmistelussa huomioitavista seikoista.

Apurahatyötä ja sen monia eri muotoja olisi hyvä huomioida vielä tarkemmin. Apurahoja on seuraavanlaisia:

-henkilökohtaiset työskentelyapurahat

-työryhmälle myönnettävät työskentelyapurahat, jotka työryhmän vetäjä jakaa työryhmän kesken tai apurahan myöntäjä maksaa suoraan työryhmäläisille heidän osuutensa apurahasta

-työryhmälle myönnettävät apurahat, jotka sisältävät kuluapurahaa ja työskentelyapurahaa

-yhteisöille esim. yhdistykset myönnettävät apurahat, jolloin apurahansaaja on pääsääntöisesti työsuhteessa yhteisöön ja kerryttää palkansaajana työssäoloehdoon

Näiden kaikkien osalta tulisi ottaa kantaa siihen, miten ne suhteutuvat yhdistelmävakuutukseen.

Lainema Ava
Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto ry